

- mologisches Wörterbuch I–XII*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- NIELSEN, NIELS ÅGE 1976: *Dansk etymologisk ordbog. Ordenes historie*. 3., uudistettu ja täydennetty painos. København: Gyldendal.
- NIKKILÄ, OSMO 2001: *Fragwürdige Lehnwortforschung. – Finnisch-Ugrische Forschungen* 56 s. 394–403.
- NS = *Nykysuomen sanakirja*. Helsinki: WSOY 1951–1961.
- POKORNY, JULIUS 1959: *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. I. Band. Bern: Francke.
- SKES = ITKONEN, ERKKI – JOKI, AULIS JOHANNES – PELTOLA, REINO 1955–1981: *Suomen kielen etymologinen sanakirja I–VIII*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. <https://kaino.kotus.fi/sms/>.
- TORP, ALF 1919: *Nynorsk etymologisk ordbok*. Oslo: H. Aschehoug & O. W. Nygaard.
- TURUNEN, AIMO 1979: *Kalevalan sanat ja niiden taustat*. Lappeenranta: Karjalaisen kulttuurin edistämisseätiö.
- VMS = *Väike murdesönastik*. <https://www.eki.ee/dict/vms/>.
- VRIES, JAN DE 1961: *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: E. Brill.

## Uuden testamentin tuore käännös tavoittaa nykylukijan

”Nyt pamahtaa pelti”, kauhisteltiin Ilta-lehdessä (IL 25.10.2020), kun *kumiseva vaski ja helisevä symbaali* olivat hävinneet uudesta raamatunkäännöksestä. Moniin vakiintuneisiin ja runollisiin Uuden testamentin kohtiin tuli muutoksia, jotka säilyttivät ja herättivät runsaan keskustelun sosiaalisessa mediassa. Keskustelu sai uuden käännöksen tekijät puolustautumaan. Esimerkiksi Suomen Pipliaseuran toiminnanjohtaja Markku Kotila perusteli Korinttolaiskirjeen muutosta näin: ”Paa- vali ei halunnut sanoa kauniisti vaan rumasti. Jos ei ole rakkautta, on kuin kongi, joka kumisee tyhjiyttään, tai vain pamaus.” (Kirkko ja kaupunki 30.10.2020.) Rikkomalla totuttuja sanontatapoja uusi käännös pyrkii tekemään tulkinnasta tuoreen ja elävän.

UT2020 on käännetty kreikankielisestä alkutekstistä mobiilikäyttäjälle. Sitä ei ole julkaistu painettuna tekstinä vaan verkkotekstinä ja ääniversiona raamattu.fi-sivustolla ja Piplia-sovelluksessa. Kääntämistä on ohjannut käsitys 15–25-vuotiaiden

kielentajusta, mutta käännös on tarkoitettu kaikenikäisille. Kyseessä ei ole kirkolliskokouksen hyväksymä, virallinen käännös, eikä käännöstä ole tarkoitettu korvaamaan vuoden 1992 kirkkoraamatusta.

Suomen Pipliaseuran koordinoimassa kaksi ja puoli vuotta kestäneessä hankkeessa käännöstyön ovat tehneet eksegetiikan asiantuntija, dosentti Niko Huttunen ja kieliasiantuntija, FT Tuomas Juntunen. Käännöstyön tukena on ollut seitsenhenkkinen ekumeeninen ohjausryhmä. Lisäksi eri vaiheissa on ollut mukana lähes 3000 testilukijaa: verkkokyselyihin vastanneita, lukiolaisryhmiä, varusmiehiä. Käännöshanketta edelsi pilottihanke DigiMarkus (Pipliaseura 2021a).

Käännös pyrkii huomioimaan pienen näytön asettamat erityisvaatimukset tekstin luettavuudelle, esimerkiksi tekstin sidoksisuudelle sekä lauserakenteiden ja sanojen pituudelle. Pipliaseuran mukaan käännöksessä on kuitenkin tavoiteltu ”rikasta suomea, joka välittää mahdolli-

simman hyvin alkukielen merkityksiä ja tyylää” (Pipliaseura 2021b).

Raamatun kääntämisellä on pitkät perinteet, joilla on ollut vaikutuksensa myös nykyaikaiseen käännöstieteeseen. Pyhinä pidettyjen tekstien kääntämisessä tärkeää on ollut välittää alkuteksti kohdekielelle tarkasti, jopa kirjaimellisesti eli sanasanaisesti. Kirjaimellisen (*word-for-word*) ja vapaamman (*sense-for-sense*) kääntämisen erot tunnettiin jo antiikin ajan Euroopassa, mutta käännösten uskollisuudesta keskusteltiin erityisesti reformaation aikana, jolloin Lutherkin joutui puolustamaan liian vapaana pidettyä raamatunkäännöstään kirkkoa vastaan: ” – täytyy kysyä perheen äidiltä, kadulla leikkiviltä lapsilta, torilla liikkuvalla tavalliselta mieheltä ja kuunnella tarkkaan, miten he puhuvat, ja kääntää sen mukaan – ” (Luther 1959 [1530], 552; Munday 2016: 31–33, 39–40).

Sanasanaiset käännökset nostavat esiin lähde- ja kohdekielen kieliopilliset erot, mikä heikentää tällaisten muodollista vastaavuutta tavoittelevien käännösten ymmärrettävyyttä. Sanasanaista käännöksistä onkin vähitellen myös raamatunkäännöksissä siirrytty kohti idiomaattisia käännöksiä. Niissä tavoitteena on luonteva kohdekielinen teksti, joka samalla välittää paremmin myös lähdekielessä tarkoitettuja merkityksiä. Tavallisten lukijoiden näkökulmasta muodollisen vastaavuuden sijaan hyödyllisempää onkin tavoitella käännöksissä dynaamista eli funktionaalista vastaavuutta, jolloin käännöksen lukijassa pyritään synnyttämään samankaltainen reaktio kuin alkutekstin lukijassa. (Esim. Nida 1964: 159–168; Munday 2016: 67–69.)

Raamatunkäännöstyössä muodollinen ja funktionaalinen kääntäminen kuitenkin väentävät kättä nykyäänkin: osa kääntäjistä ja raamatunlukijoista suosii yhä mahdollisimman kirjaimellista käännöstä. He pitävät sitä luotettavampana ja vähemmän kääntäjän tulkintaa sisältävänä kuin idiomaattisia käännöksiä –

alkutekstin hankaluudet halutaan siirtää lukijan tulkittaviksi. Kun tavoitellaan funktionaalista vastaavuutta, kääntäjä ottaa vastuulleen epäselvätkin kohdat, jolloin jo käännösvaiheessa on tukeuduttava vahvemmin eksegeettiseen tutkimukseen. (Kiilunen 2006.) Esimerkiksi uusimman virallisen raamatunkäännöksen eli vuoden 1992 kirkkoraamatun lähtökohtana oli funktionaalisen vastaavuuden tavoittelu (Salminen & Toivanen 1986).

Ilman asianmukaista ymmärrettävyyden tai luettavuuden tutkimusta emme voi vastata kysymykseen, avautuuko UT2020:n teksti parikymppiselle mobiilikäyttäjälle. Voimme kuitenkin tarkastella tekstiä kielen asiantuntijoina: Onko käännöksen kieli sujuvaa, selkeää ja ymmärrettävää? Ilmaistaanko asiat suomen kielelle tyypillisellä tavalla? Usein kieltäydään määrittämästä yleismaailmallisia hyvän käännöksen kriteereitä, koska laatu on suhteellista ja riippuu käyttötarkoituksesta (esim. Reiss & Vermeer 2014 [1984]; Mehnert 1998: 13). Tässä kirjoituksessa pidämme kuitenkin laadun merkinä esimerkiksi sitä, että teksti on vaivattomasti luettavaa ja normien mukaista ja se käyttää kohdekielelle luonteenomaisia, idiomaattisia ilmauksia. Hyvän käännöksen pitäisi myös välttää sellaista monitulkintaisuutta, joka ei nouse lähtötekstistä. Tällaisia laatu-kriteereitä voi perustella myös skoposteorian (Reiss & Vermeer mt.) ja muiden funktionaalisten käännösteorioiden (esim. Nord 1997) kautta.

Uudelleen-käännöksiä on perusteltu paitsi sillä, että ne ovat uskollisempia alkutekstille, myös sillä, että aikaisempien käännösten kieli on vanhentunutta eivätkä teokset siksi avaudu tarpeeksi hyvin uusille lukijapolville (Berman 1990; Tiitula & Nuolijärvi 2013: 311–312). Vaikka tätä niin sanottua uudelleen-käännöshypoteesia on kritisoitu (Paloposki & Koskinen 2015), tässä arvioissa pohdimme, voiko UT2020-käännöstä pitää aiempia tarkempina ja myös sopivampana tule-

ville sukupolville. Vertaamme uutta käännöstä aikaisempiin käännöksiin, erityisesti vuoden 1992 kirkkoraamattuun, ja yksittäisissä tapauksissa myös kreikan-kieliseen alkutekstiin<sup>1</sup>.

## Selkeää ja rikasta nykykieltä

Uutta käännöstä lukiessa uudenlaisia kielellisiä ratkaisuja ei voi olla huomaamatta. Itse asiassa UT2020:n ja virallisen kirkkoraamatun lukeminen rinnakkain yllättää. Onko vuonna 1992 hyväksytyyn Raamattuun jäänyt jo käännösvaiheessa tarpeetonta mutkikkautta vai onko vaatimus kielen selkeydestä kasvanut näin paljon kolmessakymmenessä vuodessa?<sup>2</sup> Sen lisäksi, että nyt tarkasteltavan käännöksen lauserakenteet ovat pääosin sujuvaa suomea, ilmaukset ovat nykykieltä: käytössä on tuoreita idiomeja, ja sanasto on muutenkin rikasta; erityisesti verbivalinnat ovat hyvin moninaisia.

Evankelistojen kerronta avautuu uudessa käännöksessä kuin itsestään: *Jeesus käytti opettaessaan monia tällaisia vertauksia. Hän puhui niin, että kuulijat pystyivät ymmärtämään.* (Mark. 4:33.) Aiemman käännöksen vastaavassa kohdassa sanajärjestys on käänteinen, vaikei tekstiyhteys sitä vaadi, ja lukeminen on hitaampaa: *Monin tällaisin vertauksin hän julisti ihmisille sanaa, sen mukaan kuin he sitä saattoivat ymmärtää.*

Kun syntaksiin tehdään suuria muutoksia, pieniltä merkityseroilta ei voida välttyä. Kääntäjille haastavaa on varmasti ollut myös merkitysten säilyttäminen yksittäisten jakeiden sisällä. Edellisen esi-

merkin jakeissakin voi nähdä pienen merkityseron: aiemman käännöksen mukaan Jeesus valitsi sanottavansa kuulijoiden ymmärryksen mukaan, kun uudessa käännöksessä ilmaistaan, että Jeesus puhui yleisen ymmärrettävästi. Käännös onkin aina yksi tulkinta alkutekstistä, ja esimerkiksi tässä käännöksessä mobiilikäyttäjälle suuntaamisen tavoite on ohjannut kääntäjän valintoja. Teologien päätettäväksi jää, mitkä merkitykset kulloinkin ovat tärkeimpiä säilyttää.

Syntaksi on selkiytynyt myös Paavalin kirjeissä: *Kristus rohkaisee, rakkaus lohduttaa ja Henki yhdistää. Tunnetta myötätuntoa ja lämpöä, eikö totta? Siispä tehkää minut täydellisen iloiseksi olemalla yksimielisiä.* (Fil. 2:1–2.) Vuoden 1992 käännöksessä Paavali on monimutkaisempi: *Jos kerran yhteys Kristukseen rohkaisee ja hänen rakkautensa suo lohdutusta, jos Henki meitä yhdistää ja jos tunnetta hellyyttää ja myötätuntoa toisiamme kohtaan, niin tehkää minun iloni täydelliseksi ja olkaa yksimielisiä.* Pitkä virke, useiden *jos*-lauseiden peräkkäisyys ja hankalahko *jos–niin*-rakenne on saatu purettua mobiilikäyttöön sopivammiksi päälauseiksi. Syy-seuraussuhde on säilytetty *siispä*-konnektiivilla.

Uuden käännöksen ihmiset tulevat lukijaa lähemmäksi. Kun Jeesus käyttää nykykieltä, hän on todellisempi. Getsemanessa Jeesus esimerkiksi sanoo oppilailleen: *Vieläkö täällä vain maataan ja nukutaan?* (Matt. 26:45.) Aiemman käännöksen puhuja on ehkä asiallisempi mutta myös etäisempi (*Yhäkö te nukutte ja lepäätte?*).

Tarpeeton monitulkintaisuus on vähentynyt. Esimerkiksi Pietarin uuden tehtävän voi aiemmin käytetyn genetiivirakenteen (*ihmisten kalastaja*) vuoksi tulkita helposti väärinkin, mutta nyt se on yksitulkintainen: *Tästä lähtien sinä kalastat ihmisiä* (Luuk. 5:10). Myös Jeesuksen opetuksessa toistuva huudahdus avautuu nyt hienosti ja kohdentuu kuulijaan: *Kuunnelkaa, jos teillä on korvat!* (Esim.

1. Vertailussa käytämme apuna raamattu.uskonkirjat.net-sivustoa. Kiitämme apulaisprofessori Marja Vierrosta, joka ystävällisesti tarkisti viittauksemme alkutekstiin.

2. Arvioidessaan nykyisestä kirkkoraamatusta julkaistua ehdotusta Kallioikoski (1991) kehuu suomenkosen sujuvuutta, mutta osoittaa siitä myös sanajärjestyksessä ja viittaussuhteissa epäonnistuneita kohtia.

Matt. 13:9.) Aiempien käännösten käyttämä imperatiivin 3. persoonassa ei samalla tavoin suoraan kosketa lukijaa tai kuulijaa (KR1992: *Jolla on korvat, se kuulkoon!*).

Raamattu on täynnä vertauskuvia ja voimakasta kuvakieltä. Uusi käännös käyttää sujuvasti myös metonymiaa: *Jeesus sulki kirjakäärön, antoi sen avustajalle ja istuutui. Jokainen silmä synagogassa tuijotti häntä.* (Luuk. 4:20.) Tällä ratkaisulla on aiempaa luontevammin tavoitettu myös sananmukaisuus, josta edellisessä käännöksessä on luovuttu (vrt. KR1992: *Kaikki, jotka synagogassa olivat, katsoivat tarkkaavasti häneen.*). Vanhemmissa käännöksissä, kuten alkukielessäkin (*ὀφθαλμοί*), puhutaan silmistä (KR1938: *kaikkien synagoogassa olevien silmät olivat häneen kiinnitettyt*; Biblia 1776: *kaikkein silmät, jotka synagogassa olivat, katsoivat hänen päällensä*).

### Onko tärkeämpää säilyttää vai olla ymmärrettävä?

Erityisen haasteellisia uudelleen käännettäessä ovat kaikkein tutuimmat Uuden testamentin tekstit, kuten rakkauden ylistys Korinttolaiskirjeessä, Herran rukous sekä jouluun ja pääsiäiseen liittyvät tekstit. Vakiintuneet muotoilut liittyvät kiinteästi kristinuskossa tärkeisiin konteksteihin. Raamatun kieli on arkaaista ja ylätyylistä, mikä on osa sen viehätystäkin. Merkityksen mahdollinen peittyminen sanahelinään voi häiritä vähemmän kuin totuttujen muotoilujen muuttaminen. Tarkasteltavassa käännöksessä on melko usein säilytetty kanonisten tekstien vakiintuneita ilmauksia, mutta jotkin ilmaukset käännösratkaisuissa onnistuvat puhuttelemaan tuoreudellaan. Toisaalta on myös vaikeasti avautuvia kohtia.

Emme haikaile *jokapäiväisen leivän* perään, kun uuden käännöksen Herran rukouksessa pyydetään yksinkertaisesti: *anna meille tänäänkin tarpeeksi leipää*. Aika vaikeaselkoinen on kuitenkin rukouksen

alussa oleva *osoita nimesi pyhyys*, joka ei toki aiemminkaan ole ollut erityisen selkeä (*pyhitetty olkoon sinun nimesi*). Tässä kohdassa myös merkitys on muuttunut.

Jouluevankeliumin lopussa Maria ei enää *tutkiskellut* tapahtunutta, vaan *yrityi ymmärtää, miten asiat liittyivät toisiinsa* (Luuk. 2:19). Jouluevankeliumia olisi voinut sujuvoittaa lisääkin. Melko kankeaa on esimerkiksi vielä tämä: *Myös Joosef lähti galilealaisesta Nasaretin kaupungista Juudeaan, Daavidin kaupunkiin Betlehemiin, koska hän oli Daavidin sukua*. Eikö suomeksi sanottaisi mieluummin jotenkin näin: ”Koska Joosef oli Daavidin sukua, hänkin lähti Nasaretista Juudean Betlehemiin, Daavidin kaupunkiin”?

Yhden jakeen mittainen pienoisevankeliumi (Joh. 3:16) on infinitiivirakenteiden avulla tiivistynyt viidestä lauseesta kolmeen: *Jumala osoitti rakkautensa maailmalle antamalla ainoan Poikansa, jottei kukaan häneen uskova tuhoutu vaan saa ikuisen elämän*. Virke on sujuvampi kuin kirkkoraamatun 1992 pitkä yhdyslause kiilloineen (*Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän*), mutta kyllä uuden version infinitiivirakenteetkin saattavat jollekulle olla haasteellisia. Tämänäyttypiset ratkaisut ovat yleisiä koko käännöksessä: erilaiset infiniittiset rakenteet vaikuttavat selvästi lisääntyneen. Uskonnollisia käsitteitä tuntevalle pienoisevankeliumissa käytetty *tuhoutua*-verbi antaa erilaisen mielikuvan kuin *kadotukseen joutuminen*. Toisaalta *tuhoutuminen* avaa uudella tavalla sitä, mitä kadotukseen joutuminen voisi tarkoittaa. Tällainen ero on kuitenkin dogmaattisesti kiinnostava: kadotus tai *helvetti* – jota tästä käännöksestä ei myöskään löydy – viittaa- vat pysyvään tilaan tai paikkaan, kun taas luonnontieteelliseenkin maailmankuvaan sopiva *tuhoutuminen* on kerrallista.

Ehtoollisen asetussanoissa (Matt. 26:26–28) ei ole isoja uudistuksia. Vuoden

1992 käännös puhuu viinistä joka kaikkien puolesta vuodatetaan; uusi käännös ei ole yhtä antelias: joka vuodatetaan monien puolesta. Tässä merkitys näyttäisi olevan yhdenmukainen alkutekstin (πολλῶν) ja vanhempien käännösten kanssa: 1776 monen tähden ja 1938 monen edestä.

Uudessa käännöksessä Vuorisaarnan alussa (Matt. 5:3–12) Jeesus julistaa onnelliseksi (aik. autuaiksi) muun muassa suruaan valittavat (murheelliset), maltilliset (kärsivälliset) ja myötätuntoiset (ne, jotka toisia armahtavat). Informaattiorakenne ja runollisen tekstin rytmi rikkoutuvat jakeissa 3 ja 10, joihin on valittu prototyyppinen predikatiivilauseen sanajärjestys: Onnellisia ovat hengeltään köyhät: taivaiden valtakunta on heidän; Onnellisia ovat ne, joita vainotaan oikeudenmukaisuuden vuoksi: taivaiden valtakunta on heidän. Kaikissa muissa jakeissa kaksoispisteen jälkeen alkavan lauseen teemapaikalla on pronomini (he/heitä). Niin alkutekstissä (ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν) kuin aikaisemmissä käännöksissä näissäkin jakeissa (nyt kaksoispisteellä korvatus) konjunktion jälkeen tulee pronomini: sillä heidän on taivasten valtakunta. Sana autuas on poistettu tästä sanalle ehkä vakiintuneimmasta, ”autuaiksi julistamisen”, kontekstista, kuten muualtakin käännöksestä. Ratkaisu vaikuttanee ennen kaikkea tyyliin.

## Lauserakenteet ja kielen vuorovaikutteisuus

Uuden käännöksen vuoropuhelut ovat usein herkullisen iskeviä, aitoja ja puheenomaisia. Esimerkiksi halvaantuneelle Jeesus sanoo: *Nouse, ota patjasi ja mene kotiin!* Viimeisellä aterialla Juudaksen kysyessä *Rabbi, enhän se ole minä?* Jeesus vastaa: *No, mitäpä luulet?* (Matt. 26:25.) Puheen illuusiota on voitu tavoitella pienilläkin lisäyksillä, kuten tässä: *Ei kai lamppua tuoda siksi, että se pantaisiin ruukun tai vuoteen alle. Kai se nyt laitetaan lampunjalkaan.* (Mark. 4:21.)

Kiinnostava uusi rakenne evan geliumeissa on *Minä vakuutan teille*, josta tulee mieleen maahanmuuttajanuorten puheesta ainakin Itä-Helsingin nuorisopuheeseen viime vuosina levinnyt *mä lupaan/mä vannon* -rakenne (ks. Lehtonen 2015: 172–212). Aiemmissä käännöksissä painokkuutta on saatu *totisesti*-ilmauksella. Joskus rakenne toimii hyvin (*Minä vakuutan teille: Laista ei katoa pieninkään kirjain tai pilkku, ennen kuin kaikki on tapahtunut ja taivas ja maa katoavat*, Matt. 5:18), joskus huonommin (esim. viimeisellä aterialla Jeesus sanoo: *Minä vakuutan teille, että yksi teistä ilmiantaa minut*). Joskus vakuuttelusta kertoo myös sana *todella*: *En todellakaan avaa. Minä en tunne teitä.* (Matt. 25:12.)

Painokkaiden repliikkien aluissa toistuvan *totisesti, totisesti* -fraasin kaltainen vanhemmissä käännöksissä oli myös *katso* tai *katsokaa*, esimerkiksi kirkkoramatussa 1992 *Katsokaa: Jumalan valtakunta on teidän keskellänne* (Luuk. 17:21). Uutta käännöstä lukiessa huomiota herättävät monenlaiset partikkelit, ja yksi usein esiintyvä on selittävä lausumapartikkeli *näet*, jolla on korvattu erityisesti tällaisia aloituksia. Luukkaan mukaan Jeesus sanookin mainitussa kohdassa näin: *Jumalan valtakunta on näet teissä*. Näyttäisi siltä, että *katso*- ja *katsokaa*-aloitukset on korvattu joko *näet*-partikkelilla tai jätetty kokonaan pois (esim. *Neitsyt tulee raskaaksi ja synnyttää pojan* [Matt. 1:23], aik. *Katso, neitsyt tulee raskaaksi*).

Sävyartikkelit *-pA* ja *-hAn* ovat myös hyvin yleisiä. Erityisesti imperatiiveissa käytetty *-pA* korostaa vuorovaikutustilanteen epäsymmetrisyyttä (VISK § 835). Kun Jeesukselle sanotaan *Profetoipa nyt!* (Mark. 14:65), pieni liitepartikkeli ilmaisee sekä sanojan katsovan häntä ylhäältä päin – jollainen ristiinnaulitsemistilanne onkin – että profetoimisen mahdotto- muutta tuossa tilanteessa. Liitepartikkelia *-hAn* taas käytetään esimerkiksi muistuttamaan jostain itsestään selvästä tosi-

asiasta, kuten *Ihmisiä tähän tässä vain ollaan* (Apt. 10:26). Aiemmin sama on ilmaistu pidemmästi: *Nouse, minä olen vain ihmisen niin kuin sinäkin* (KR1992).

Puhekielessä pronomineja yleensä toistetaan tiuhaan, mutta objektiasemassa olevien pronomien toistaminen häiritsee jonkin verran myös ääniversiota kuunnellussa (esim. *kaiva se ja heitä se* (Matt. 5:29); *hakkaa se ja heitä se* (Matt. 18:9); *siellä koit – – eivät turmele niitä* eivätkä *murtovarkaat vie niitä* (Matt. 6:20).

Käännöksessä on myös joitain epäselviä pronominiiviä. Esimerkiksi Matteuksen evankeliumin mukaan *Ihmisen Poika tulee Isänsä kirkkaudessa enkeliansa kanssa ja maksaa jokaiselle tämän tekojen mukaan* (Matt. 16:27). Siinä korrelaatioksi tarjoutuu *Isä*, ja yksitulkintainen pronominiivalinta olisi ollut *hänen*. Myös kirkkoraamattu 1992 käyttää tässä jakeessa *tämä*-pronominia, mutta sen jälkimmäisessä päälauseessa onkin subjektina *hän* (ja silloin *hän maksaa jokaiselle tämän tekojen mukaan*).

Joissain lauserakenteissa näkyy edelleen vahvoja käännöskielen piirteitä. Vanhemmista käännöksistä tuttuja kiilalauseita ei ole aina purettu. Esimerkiksi jakeen *Sille, jolla jo on, annetaan lisää. Siltä, jolla ei ole, otetaan sekin vähä, mitä hänellä on* (Luuk. 3:25) olisi voinut ilmaista sujuvamminkin, esimerkiksi näin: ”Paljon omistavalle annetaan lisää, vähän omistavalta otetaan loputkin pois.” Toisen Johanneksen kirjeen jakeessa 1:9 on vastaavanlainen vanhojen käännösten kaiku: *Jumalaa ei ole kenelläkään, joka ei pysy Kristuksen opetuksessa vaan pyrkii kehittämään sitä eteenpäin. Sen sijaan sillä, joka tässä opetuksessa pysyy, on sekä Isä että Poika*. Tämänkin olisi voinut purkaa partisiippirakenteella, esimerkiksi näin: ”Kristuksen opetusta muuttavalla ei ole Jumalaa, mutta opetuksessa pysyvällä on sekä Isä että Poika.” Aiemmista käännöksistä periytynyt taitaa olla myös seuraavan verbirakenteen interferenssi: *Oleteko lähteneet ottamaan minut kiinni?*

(Mark. 14:48.) Suomeksi sanottaisiin *Oleteko tulleet ottamaan minut kiinni?*

Toisinaan aiemman käännöksen epäsuora esitys on uudessa käännöksessä siteerausta. Kirkkoraamattu 1992 kertoo referointirakenteella seuraavan: *Kun Pietari sitten tuli Jerusalemiin, ympärileikatut veljet syyttelivät häntä siitä, että hän oli vierailut ympärileikkaamattomien luona ja aterioinut heidän kanssaan* (Apt. 11:2–3). Uudessa käännöksessä syytetty otetaan suoraan puhutteluun: ”*Kävit sitten syömässä sellaisten miesten luona, joita ei ole ympärileikattu.*” Repliikissä on ironiaa, jota aiemmasta käännöksestä ei välity.

### Idiomaattiset ilmaukset ja kuvakieli

Raamatun kuvakieli on voimakasta, eikä uusi käännös kalpene siinä vanhemmille. Joskus mieleen nousevat kuvat ovat hieman huvittaviakin. Kun viesti Jeesuksen ihmeteoista levisi, *kaikki sairaa ryntäsivät hänen kimppuunsa* (KR1992: kaikki, joilla oli vaivoja, *tunxeksivat häntä kohti*, Mark. 3:10). Kun Jeesusta tultiin vangitsemaan Öljymäellä, seuralaiset kysyivät *Herra, annetaanko miekan heilua?* (KR1992: *Herra, iskemmekö miekalla?* Luuk. 22:49.)

Ristillä olevaa Jeesusta pilkkaavien sotilaiden puheeseen on saatu hienosti sävyä, kun on käytetty idiomaattista rakennetta *siinähan nyt sitten: Siinähan nyt sitten hajotat tempppelin ja rakennat uuden kolmessa päivässä* (Matt. 27:40). Tessalonikalaiskirjeeseen taas on valittu *elää*-verbin sijasta painokkaampi ilmaus *elää ja hengittää*, joka tuo kieleen oman sävynsä: *Nyt mekin voimme elää ja hengittää, kun te pidätte kiinni Herrasta* (1. Tess. 3:8).

Toisinaan nykykielen ilmaukset ovat tyyllillisesti hieman häiritseviä, erityisesti jos ne kuuluvat lähinnä nuorison puhekieleen, esimerkiksi *He sanoivat toisilleen: ”Ilmankos sydämemme oli ihan liekeissä, kun hän puhui meille matkalla ja avasi meille kirjoitusten merkityksen.”* (Luuk. 24:32.) Tässä myös merkitysvivahde tun-

tuu vääraltä verrattuna aiempiin käännöksiin (KR1992: *Eikö sydämemme hehkunut innosta*; 1838: *Eikö sydämemme ollut meissä palava*; 1776: *Eikö meidän sydämemme meissä palanut*). Tässä uuden käännöksen metafora on lähempänä vanhempia käännöksiä, mutta *olla ihan liekeissä* viittaa ohimenevään ja siten vähäisempään innostukseen kuin aiempien käännösten muotoilut. Tämäntyyppiset nuorisokielen muoti-ilmaukset myös vanhenevat nopeasti, joten sellaisia kannattaisi tällaisessa tekstissä välttää.

Huomio kiinnittyy erityisesti kuvailuvien verbien onnistuneeseen käyttöön. Fariseukset *pöyristyvät* (KR1992: *suuttuvat*), työmiehet *paikivat töitä helteessä* (*kantavat päivän helteen ja kuorman*), Jeesus *potki nurin* rahanvaihtajien pöydät (*kaatoi*), Martta *hääräsi* palvelemissa vieraitaan (Martalla *oli kädet täynnä työtä*) eikä Pietari *tajunnut*, mitä hänelle puhuttiin (*ymmärtänyt*). Myös Jeesuksen lausuma *Häivy, Saatana!* on tehokkaampi kuin kirkkoraamatun *Mene pois, Saatana!*

Uudessa käännöksessä myös *huijataan, retuutetaan, ollaan poissa tolaltaan ja hamuillaan* (maitoa), kun vuoden 1992 kirkkoraamatusta *johdetaan harhaan, paikataan maahan, vapistaan järkytyksestä ja tavoitellaan*. Fariseukset *vaanivat* Jeesusta, kun 1992 he *kuuntelivat valppaasti saadakseen hänet kiinni* (Luuk. 11:54), ja *narisevat* Jeesuksen oppilaille, kun 1992 he olivat *äkeissään ja sanoivat* (Luuk. 5:30). Sadanpäällikön kysymys *Mitä oikein meinaat?* (Apt. 22:26) on luontevampi repliikki kuin aiempien käännösten progressiivi *Mitä olet tekemässä?*

Joissain kohdissa verbivalinnat tuntuivat kuitenkin muuttavan merkitystä liikaa (*vilkaikaapa taivaan lintuja*, Matt. 6:26). Ehtiikö vilkaisemalla nähdä, että linnut eivät kylvä tai korjaa satoa? Joskus kvaalitiset verbit taas aiheuttavat koomisen sävyn (*omasta silmästäsi törrottää tukki*, Matt. 7:4; *pimeydessä kyhjöttävä kansa näki suuren valon*, Matt. 4:16).

## Uskonnolliset käsitteet

Käännöksen mallilukijan<sup>3</sup>, parikymppisen Elisän, ei ilmeisesti ole oletettu hallitsevan uskonnollisia käsitteitä. Niiden käsittelyssä on kuitenkin jonkin verran vaihtelua: Osa aiemmissä käännöksissä esiintyvistä uskonnollisista sanoista on korvattu yleiskielisemmillä ilmauksilla ja selitetty alaviitteessä (*vanhurskaus* → *oikeudenmukaisuus, oikeuden toteutuminen, syyttömyys; opetuslapsi* → *oppilas*). Osa on korvattu yleiskielisellä ilmauksella ilman alaviiteselitystä (*evankeliumi* → *ilosanoma*). Osaa on käytetty totutussa muodossa, mutta alaviiteselityksen kanssa (*apostoli; sana apostoli tarkoittaa valtuutettua tai lähettilästä*). Osa keskeisistä käsitteistä on kuitenkin jätetty tekstiin sellaisenaan ilman selityksiä (*synti, usko, omatunto, profetoida, sielu, hengellinen*). Uutena tulokkaana silmään pistää erityisesti *demoni*<sup>4</sup>, joka korvaa aiempien käännösten *riivaajat, perkeleet ja saastaiset henget*.

Monet ratkaisuisista tuntuvat perusteluilta. Joissain kohden herää kuitenkin kysymys, olisiko vanha ilmaus ollut ymmärrettävämpi. Esimerkiksi *paatunut* (KR1992) on nykykielessä ihan tuttu määrite esimerkiksi sanalle *rikollinen*, ja sitä korvaamaan valittu *lukkiutunut* on sävyltään oikeastaan psyykkiseen tilaan sopiva. Ja eikö kirkkoraamatun läpinäkyvä *kiusaaja* toimi ihan hyvin, joten miksi uuteen käännökseen otettiin vaikeammin käsitettävä *koettelija*? Verbiä *koetella* on paikoin käytetty aiempien käännösten tapaan ja joissain kohden korvattu onnistuneesti: *Miksi te minua testaatte?* (Mark. 12:15.) Vaikka *evankeliumista*

3. Mallilukijan käsitettä on käytetty esimerkiksi journalistiikassa. Sillä tarkoitetaan fiktiivistä lukijaa, jolle teksti on suunnattu. Mallilukijan avulla tavoitellaan tiettyä keskeistä tai uutta lukijajoukkoa, mutta ei haluta karkottaa muita mahdollisia lukijoita. (Ks. esim. Helle & Töyry 2008.)

4. *Demoni* esiintyy jo UT2020:n pilottiversiossa Digi-Markuksessa, kuten ehkä jotkin muutkin tässä käsitellyt sanat.

sanana on tekstin sisällä luovuttu, se kuitenkin pysyy otsikoissa (*Matteuksen evankeliumi*) ja sitä käytetään vakiintuneesti kristinuskon kanonisten tekstien nimissä (*jouluevankeliumi*). Kun lukija ei näe sanan toistuvan erilaisissa yhteyksissä, sen merkityksen ei ole mahdollista vahvistua ja kehittyä lukijan mielessä.

Aiemmissä käännöksissä yleiset *armo*, *armahtavaisuus* ja *laupeus* on korvattu lähinnä *hyvyydellä* ja *myötätunnolla*: *myötätuntoa minä tahdon, en uhreja* (KR1992: *armahtavaisuutta minä tahdon, en uhri-menoja*, Matt. 9:13). Myös muita ratkaisuja on käytetty: *kaikki kehuivat Jeesusta ja ihmettelivät hänen kauniita sanojaan* (*kaikki kiittelivät häntä ja ihmettelivät niitä armon sanoja, joita hänen huuliltaan lähti*, Luuk. 4:22). *Armoa* on kuitenkin myös säilytetty: *Hän ei tehnyt sitä siksi, että tekomme olisivat olleet oikeamielisiä, vaan silkasta armosta* (Tit. 3:5). Sanan olisi voinut säilyttää useamminkin, kun *myötätunto* ei kaikissa kohden oikein toimi: *Odottakaa, että Herramme Jeesuksen Kristuksen myötätunto vie teidät ikuiseen elämään* (KR1992: *odottakaa, että Herramme Jeesus Kristus armossaan johtaa meidät iankaikkiseen elämään*, Juud. 1:21). Verbinä *armahtaminen* on vaihtunut monissa kohdin *säälimiseksi*: *Jeesus, mestari, sääli meitä!* (*Jeesus, opettaja, armahda meitä!* Luuk. 17:13.)

Joidenkin kristinuskon keskeisten käsitteiden merkityksiä on selitetty kuljettamalla perinteisen käsitteen rinnalla nykylukijalle tutumpaa sanaa. Raamatussa tärkeitä ovat kognitiivinen verbi *uskoa* ja sen substantiivijohdos *usko*, joiden merkitykset uskonnollisina käsitteinä voivat olla vaikeasti ymmärrettäviä myös kokeneemalle lukijalle. UT2020 etsii ratkaisua lisäämällä *uskomisen* rinnalle *luottamisen*: *Kun Jeesus näki miesten uskon ja luottamuksen, hän sanoi halvaantuneelle: ”Sinun syntisi on annettu anteeksi”* (Mark. 5:20). Joskus aiempien käännösten *uskoa*-verbi on korvattu kokonaan: *Jeesus antoi tämän ensimmäisen todisteen itsestään Galilean*

*Kaanassa. Näin hän paljasti kirkkautensa, ja hänen oppilaansa alkoivat luottaa häneen* (Joh. 2:11). Tämä ei tunnu kovin hyvältä ratkaisulta – kai oppilaat olivat *luottaneet* Jeesukseen jo aiemmin? Toisaalta *uskoa*-verbi esiintyy usein myös totuttuun tapaan yksin: *Tämä sanoma kannattaa uskoa ja ottaa vastaan* (1. Tim. 1:15).

Keskeisistä käsitteistä kiinnostava on myös 1992 kirkkoraamatun *kääntymisen* eli aiempien käännösten *parannuksen tekeminen*. Nyt *vierasuskaisia* (KR1992 *pakanoita*) kehoitetaan *muuttamaan elämänsä suunta* tai *muuttamaan elämäntapansa*: *Uskokaa ilosanoma ja muuttakaa elämänne suunta* (KR1992 *Kääntykää ja uskokaa hyvä sanoma*, Mark. 1:15). Erilaiset käännösvastineet nostavat käsitteestä esiin eri puolia, ja tällaisten vahvaa teologista viestiä kantavien käsitteiden kohdalla olisi kiinnostava pohtia sitäkin, miten erikielisten käännösten erilaiset vastineet onnistuvat kuvaamaan käsitettä: millaista prosessia ne kuvaavat?

UT2020 tekee, mitä lupaa. Uskonnollisten käsitteiden ymmärrettävyyttä nykylukijalle on selvästi pysähdetty pohtimaan. Erilaisia käännösratkaisuja on kehitetty rohkeasti, ja monissa kohdissa on myös onnistuttu. DigiMarkuksen uskonnollista sanastoa gradussaan tutkinut Toivanen (2020: 42–45) kuitenkin osoittaa, että uskonnollisten termien yleiskielistäminen muuttaa usein paitsi tyyliä myös merkitystä. Sanastontutkija huomaakin toivovansa lisää kielitiedettä ja eksegetiikkaa yhdistävää tutkimusta uskonnollisen käsitteistön merkitysten muuttumisesta käännösprosessissa.

## Muita huomioita sanastosta

Uuteen käännökseen on päässyt ilahduttavan runsaasti tavallista arkikielen sanastoa, jota aiemmista käännöksistä ei löydy. Nyt ovat mukana esimerkiksi *taaperot ja vauvat* (KR1992: *lapset ja imeväiset*) sekä *hapanjuuri ja leipäjuuri* (*hapate*). Usko-



vat elävät tiiviinä yhteisönä (keskinäisessä yhteydessä). Tehtävät tehdään myönteisellä asenteella (KR1992: *auliisti*), asioita ajatellaan arkijärjellä (tavalliseen ihmistapaan) ja erossa ollaan fyysisesti (ulkonaisesti). Yksittäisissä kohdissa uuden käsitteen mukaan tuleminen on hieman muuttanut merkitystä, *rukoili säännöllisesti* (KR1992: *rukoili alati*). Onko jotain muuttanut ehkä liikaakin, kun vähäisestä (KR1992) on tullut vähäsainen (Entä jos joku sen sijaan houkuttelee ansaan yhdenkin näistä vähäosaisista, jotka uskovat minuun, Mark. 9:42) tai murhamiehestä terroristi (Apt. 21:38)? Sukupuolten välinen tasa-arvo näkyy *veljen* täydentymisenä muotoon *veljet ja sisaret*, mutta vähemistöajattelu ja poliittinen korrektius eivät vielä tässä käänöksessä yltäneet *sokeisiin, kuuroihin, mykkiin ja rampoihin*.

Juutalaiseen uskonnolliseen kulttuuriin liittyvää sanastoa on käänöksessä mukana runsaasti ja suomalaista lukijaa palvelevin alaviiteselityksin varustettuna (*sapatti, fariseukset ja saddukeukset, synagoga*). Myös ilmiselviä metaforia olisi voinut aukaista alaviitteessä (*tämä malja, repäistä vaatteesia*). Ylipäätään kreikan kieleen liittyvää tulkinnallisuutta voisi selittää lukijalle enemmän. Raamattuun kristittyjen pyhänä tekstinä jää joka tapauksessa paljon sisällöllistä monitulkintaisuutta. Aiemman käänöksen virhe on korjattu kohdassa *fariseukset tai muutkaan juutalaiset eivät syö, elleivät ole ensin pesseet käsiään huolellisesti* (Mark. 7:3, KR1992: *vaikkapa vain tilkkasella vettä*).

Suomen kielelle vieraita ja epäselviä ajanilmauksia on uudistettu: *Jeesus ristiinnaulittiin noin yhdeksältä aamulla* (KR1992: *oli kolmas tunti*), *keskipäivällä kaikkialle tuli pimeää* (keskipäivällä, kuudennen tunnin aikaan). Kovasti paikallaan ovat myös lukusanojen selkeyttämiset: *heitä oli lukemattomia, miljoonittain* (heitä oli lukemattomia, kymmenentuhatta kertaa kymmenentuhatta ja tuhat kertaa tuhat, Ilm. 5:11). Uudella tavalla au-

keaa palvelijan isännältään hoidettavaksi saama rahasumma *viisi miljoonaa* (viisi talenttia) tai *soutumatkan pituus viitisen kilometriä* (kaksikymmentäviisi tai kolmekymmentä stadionmittaa). Tarkoituksenmukaiselta tuntuu myös lukujen merkitseminen numeroilla, *144 000* (sataneljäkymmentäneljätuhatta).

Luonnontieteiden sanastossa on korjattu aiempia epävarmaksi todettuja käsitteitä (KR1992: *vesipöhöä sairastava mies* → *mies, joka kärsi pahoista turvotuksista; spitaali* → [*hankala*] *ihosairaus*) ja muutenkin tuotu ilmaisuihin neutraaliutta (KR1992: *käärmeen sikiöt* → *kyynpoikaset*). Joillekin uusille käsitteille on vaikea löytää perusteluita. Olisiko *rikkaruoho* toiminut paremmin kuin käänöksen otettu *valevehnä* (KR1992: *rikkavilja*)? Ruumiin toimintojen kuvauksen yhteydessä on otettu mukaan vanhahtava ja ylätyylinen *käymälä* (Matt. 15:17). Selvästi uusi merkitys on ilmauksessa *hän sääti vuodenajat ja asuinalueiden rajat* (KR1992: *määräajat ja asuma-alueiden rajat*).

Oman lukunsa muodostaa sukupuolisuuteen liittyvä sanasto, joka on todellakin tuotu tähän päivään. Uudessa käänöksessä käytetään ilmauksia *seksi* (KR1992: *sukupuoliyhteys, naiseen koskeminen*), *selibaatti* (*naimattomuus*), *seksuaalinen holtittomuus* tai *luvottomat seksisuhteet* (*haureus, irstaus* tai *siveettömyys*), *synnynnäisesti epäseksuaalinen* (kohdusta saakka avioliittoon kelpaamaton) ja *prostituoitu* sekä *huora* (*portto*). Osa muutoksista heijastelee kontekstin siirtymistä avioliitosta parisuhteeseen. Kirkkoraamatun 1992 käskyyn *Älä tee aviorikosta* viitataan nyt käskyllä *Älä ole uskoton puolisollesi*. Kun aiemmin puhuttiin *aviovelvollisuuksien täyttämisestä*, nyt *miehen ja vaimon on huolehdittava toistensa seksuaalisten tarpeiden tyydyttämisestä*. Tässäkin yhteydessä olisi kiinnostavaa tietää enemmän alkutekstin sanaston merkityksistä. Lisääntymisbiologiaan liittyvää täsmentymistä on Aabrahamin

ja Saaran tilanteessa, jossa *Saara oli he- delmätön eikä enää edes lapsentekoiässä* (KR1992: *heidän aikansa oli jo ohi*).

Uudessa käännöksessä on käytetty pal- jon sekä jo kuvattuja uudenlaisia, kuvaile- via verbejä että monia verbien muuntelu- johdoksia. Esimerkiksi seuraavaan frek- ventatiivinen *-ksi* tuntuu istuvan hienosti: *He löivät Jeesusta kepillä päähän, syljeksi- vät hänen päälleen* (KR1992: *sylikvät hä- nen päälleen*, Mark. 15:19). Myös merki- tykseltään rennohkot *skele-*verbit kiin- nittävät huomion: *Jeesus nousi kuitenkin vuorelle ja istuskeli siellä oppilaidensa kanssa* (KR1992: *asettui opetuslapsineen sinne istumaan*, Joh. 6:3).

Sen sijaan seuraavassa merkitys tun- tuu muuttuneen: *Jeesus kuitenkin vain kumartui ja piirteli sormellaan maahan* (KR1992: *kirjoitti sormellaan maahan*, Joh. 8:6). Verbivalinnan lisäksi frekventatiivi- johdos *piirrellä* on aspektiltaan ateeninen ja painottaa teon merkityksettömyyttä, kun *maahan kirjoittaminen* on teelistä ja saattaisi olla myös merkityksellistä.

Myös momentaanijohdos *levähtää* tuntuu tuottavan merkityseron aikaisem- piin käännöksiin, kun se duratiivisessa verbissä oikeastaan painottaa levon vä- häisyyttä: *Tulkaa minun luokseni kaikki te, jotka olette uupuneet taakkanne alle. Minä annan teidän levähtää.* (Matt. 11:28.) Aiemmissä käännöksissä Jeesuksen sa- nat lupaavat pysyvämpää lepoa (KR1992: *Minä annan teille levon*).

UT2020 pyrkii selkeään kieleen, mutta siinä ei ole kääntäjien mukaan tavoiteltu selkokieltä (esim. Juntunen 2020). Tekstistä on kuitenkin löydettävissä joitakin selkokielelle ominaisia ratkaisuja, eri- tyisesti sanastoa selittävässä lisäyksissä ja muissa täydennyksissä. Esimerkiksi kirkkoraamatussa 1992 esiintynyt *viskain* on korvattu ilmauksella *työkalu, jolla hän puhdistaa puidun viljan*. Lisäksi *viinikuur- nan* sijasta on käytetty selitystä *allas ry- päleiden polkemista varten*. Selkokielelle ominaisia ovat myös tarkentavat täyden-

nykset: *sitten he sitoivat Jeesuksen ja luo- vuttivat hänet Roomaa edustavalle Pila- tukselle* (Mark. 15:1); *tuomion syy oli kirjoj- tettu kylttiin kaikkien nähtäväksi* (Mark. 15:26.<sup>5</sup> Tarkoituksenmukaiselta tuntuu myös selittävä lisäys kohdassa *Minä olen kuin alfa ja omega, aakkosten ensimmäi- nen ja viimeinen kirjain* (KR1992: *Minä olen A ja O, alku ja loppu*, Ilm. 1:8). Täl- laisten selkokielisten elementtien mukana- olo tai pitkien virkkeiden pilkkominen ly- hyemmiksi tuskin häiritsee ketään. Sisäl- löllisen selkeyttämisen kannalta haastavaa on tietysti se, että asioita ei voi järjestellä uudestaan jaerajojen yli.

## Lopuksi

Tavoittaako UT2020 kohdeyleisönsä? Vaikka käännöksen mallilukijana on ol- lut jo mainittu nuori aikuinen, kohde- ryhmää ei tekijöiden mukaan määrittele ikä vaan ennen muuta käyttötilanne, halu lukea tai kuunnella Raamattua mobiili- laitteelta. Tätä arviota varten luimme tekstiä myös älypuhelimien ruudulta ja kuuntelimme Krista Kososen mukaansa- tempaavaa luentaa Piplia-sovelluksesta. Kuuntelu sopii erityisesti pidempiin tekstikokonaisuuksiin, lukutoiminto taas yksittäisten kohtien äärelle pysähtymi- seen. Henkilökohtaiset lukemismiel- tymykset varmasti vaikuttavat siihen, kumpi formaatti käyttäjälle paremmin so- pii. Molemmissa vaihtoehdoissa suomen kieli tuntuu kokonaisuutena luontevalta ja kerrontaa sujuvasti eteenpäin vievältä.

Tarkastelumme pohjalta voimme sa- noa, että UT2020:n kieli on hyvää, idio- maattista suomea, jota parikymppiset suomalaiset arviomme mukaan ymmär- tävät paremmin kuin virallisen käännök- sen kieltä. Ennen kaikkea käännöksen virkerakenteet, joita on mobiilikäyttäjää- kin ajatellen pidetty tietoisesti lyhyinä,

5. Lihavoidut sanat puuttuvat vuoden 1992 Raamatusta.

ovat virallista käännöstä helpommin luettava. Kieli on myös vivahteikasta ja sanasto monipuolista, ja käytössä on runsaasti nykykielelle ominaisia ilmauksia ja ilmaisutapoja. Monitulkintaisuutta on ainakin joissain kohdissa pystytty vähentämään aiempiin käännöksiin verrattuna. Pyrkimyksestä olla uskollinen alkutekstille ei ole kuitenkaan luovuttu, vaan monissa kohdin uusi käännös tavoittaa tarkasti myös vanhimmista käännöksistä tutun sananmukaisuuden.

Kun kieli muuttuu, uusia käännöksiä tarvitaan aika ajoin. Uuden testamentin kieli on väline uskonnollisten asioiden käsittelyyn laajemminkin. On tiedostettava, että kielen uudistamisen tavat vaikuttavat keskusteluyhteyden säilymiseen uusien ja vanhojen lukijoiden välillä. Uusia raamatunkäännöksiä voidaan perustella reformaation sanomalla, joka tarjosi Raamatun kansalle ja kansan kielelle. On käännöstieteellisesti kiinnostava kysymys, kuinka paljon käännökseen voi tehdä muutoksia – esimerkiksi tehdä sellittäviä lisäyksiä tietyille kohderyhmälle – ja milloin pitäisikin jo puhua mukautuksesta. Raamattu on tässä tietyllä tavalla erityistapaus: Uusi testamentti päättyy muistutukseen siitä, että sanaan ei saisi lisätä mitään eikä siitä saisi mitään myöskään poistaa (Ilm. 22:18). Onko selitysten paikka erillisissä selitysteoksissa?

Käännöksistä löytyy aina huomautettavaa. Yksittäisiin kohtiin tarttuva kritiikki ei tarkoita, etteikö käännös voisi olla kokonaisuutena toimiva. Kohu voi nousta pienistä asioista, ja on harmi, jos kokonainen käännös hylätään joidenkin yksityiskohtien vuoksi. Isommat asiat lienevät uskonopillisia, ja uskonnollisten käsitteiden avaaminen jää joka tapauksessa dogmaatikoille. Kristinuskossa Raamattu välittää Jumalan ilmoituksen, ja käännösten on pyrittävä samaan. Jokainen käännös on kuitenkin tulkinta. Jos lukija ei halua jättää tulkintaa kokonaan kääntäjille ja eksegeetikoille, eri käännösten vertailu

ja alkutekstiinkin palaaminen tarjoavat kiinnostavia näkökulmia. Kääntäjät ottavat vastuun tulkinnoistaan. Lukijan vastuulla taas on sen ymmärtäminen, että kyseessä on käännös.

KAARINA PITKÄNEN-HEIKKILÄ  
etunimi.pitkanen@helsinki.fi  
ULLA VANHATALO  
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kaarina Pitkänen-Heikkilä on suomen kielen yliopistonlehtori (kääntämisen opetus) ja Ulla Vanhatalo on leksikaalisen semantiikan ja selkokielen tutkija Helsingin yliopistossa.

## Lähteet

- BERMAN, ANTOINE 1990: La retraduction comme espace de la traduction. – *Palimpsestes* 4 s. 1–7.
- HELLE, MERJA – TÖYRY, MAIJA 2008: Mallilukijasta muutoksen työkalu? – *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. <http://journalismikritiikki.wordpress.com/verkkoartikkelit/mallilukijasta-muutoksen-tyokalul/> (19.2.2021).
- IL 25.10.2020. Nyt pamahtaa pelti! Rakastettu raamatunkohta koki suuren muutoksen. Tällainen on uusi käännös. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/ae2e3749-b699-4116-9bf2-d695058de830> (5.2.2021).
- JUNTUNEN, TUOMAS 2020: Raamatunkääntäjän mahdoton tehtävä. Uusi testamentti 2020 ja sen vastaanotto. – *Kritiikin uutiset* 13.12.2020. <https://www.kritiikin-uutiset.fi/2020/12/13/raamatunkaantajan-mahdoton-tehtava-uusi-testamentti-2020-ja-sen-vastaanotto/>.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1991: Tekstilingvistiä ja tyyllisiä havaintoja Uuden testamentin suomennosehdotuksen kieliasusta. – *Virittäjä* 95 (2) s. 228–233.
- KIILUNEN, JARMO 2006: Kuinka Raamattua käännetään? Eksegeetikan menetelmien oppimisympäristö EMO. <https://blogs.helsinki.fi/eksegeetikanmenetelmät/> kuinka-raamattua-kaannetaan (4.2.2021).
- Kirkko ja kaupunki 30.10.2020. Pamahtava

- pelti on lähempänä Paavalia kuin helisevä symbaali. Uusi suomennos toi Raamatun kahvipöytä- ja somekeskusteluihin. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/pamahtava-pelti-on-lahempana-paavalia-kuin-heliseva-symbaali-uusi-suomennos-toi-raamatun-kahvipoyta-ja-somekeskusteluihin#32c452fb> (5.2.2021).
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielemallit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- LUTHER, MARTTI 1959 [1530]: ”Lento-kirjanen kääntämisestä”. *Valitut teokset III*. Toim. Lennart Pinomaa. 547–554. Porvoo: WSOY.
- MEHNERT, THORSTEN 1998: Quality policy. Comply or compete? – *Language International* 10 (5) s. 12–15.
- MUNDAY, JEREMY 2016: *Introducing translation studies. Theories and applications*. 4. painos. Routledge: London.
- NIDA, EUGENE A. 1964: *Toward a science of translating. With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: Brill.
- NORD, CHRISTIANE 1997: *Translating as a purposeful activity. Functionalist approaches explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- PALOPOSKI, OUTI – KOSKINEN, KAISA 2015: *Sata kirjaa, tuhat suomennosta. Kaunokirjallisuuden uudelleenkiääntäminen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1410. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Piipliaseura 2021a. DigiMarkus. <https://www.digimarkus.fi/> (19.2.2021).
- 2021b. Uuden testamentin 2020 käännöstö. <https://www.piplia.fi/raamattu/raamattu-suomessa/uuden-testamentin-2020-kaannostyo/> (5.2.2021).
- REISS, KATHARINA – VERMEER, HANS J. 2014 [1984]: *Towards a general theory of translational action. Skopos theory explained*. Routledge: New York.
- SALMINEN, JORMA – TOIVANEN, AARNE 1986: *Kohti uutta kirkkoraamattua. Näkökulmia Raamatun kääntämiseen*. Suomen Eksegeettisen Seuran julkaisuja 43. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.
- TIITTULA, LIISA – NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2013. *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1401. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TOIVANEN, ANNASARA 2020. *Vanhurskas, hurskas vai nuhteeton? DigiMarkuksen uskonnollisen sanaston tarkastelua*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. <http://scripta.kotus.fi/visk> (5.2.2021).

## KIELITIETEEN KENTILTÄ

### Kertomus Kotikielen Seuran 145. toimintavuodesta

Seura on perustettu vuonna 1876. Sen tehtävänä on edistää suomen kielen tutkimusta, tuntemusta ja käyttöä. Tällä hetkellä keskeisimpiä toimintamuotoja ovat

aikakauslehti Virittäjän julkaiseminen sekä kokousten ja symposiumien järjestäminen. Lisäksi Seura myöntää vuosittain rahastoistaan apurahoja ja palkintoja.